

МОВОЗНАВСТВО. ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УДК 821.111–311.2Сміт.09

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-2-19>

Катерина КАЛІНИЧ,

orcid.org/0000-0002-8263-6322

*аспірантка кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна) k.kalynych@chnu.edu.ua*

Алла САЖИНА,

orcid.org/0000-0002-9062-2860

*доцент кафедри зарубіжної літератури та теорії літератури
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(Чернівці, Україна) a.sazhyna@chnu.edu.ua*

МЕТАЖАНРОВА МАТРИЦЯ УНІВЕРСИТЕТСЬКОГО РОМАНУ: ЗЕДІ СМІТ «ПРО КРАСУ»

На прикладі роману Зеді Сміт «Про красу» простежено динаміку жанрової метаморфності університетського роману. Майстриня постмодерністського письма Зеді Сміт вдало синтезує резистентні жанрові параметри університетського роману зі спорадичним сімейним нарративом: ризоматична іронічна фабула про особисте життя викладачів та студентів, відповідний вишівський хронотоп переплітаються з сімейними проблемами і конфліктами двох ворогуючих академічних сімей Білсів та Кінсів. Крім того, розглянуто тенецу та специфіку жанру сімейного роману, змістове ядро якого ґрунтується на стосунках одного члена родини з усією сім'єю та на його соціальному формуванні. Беручи за основу традиційну компаративістичну фабулу, запропоновану Д. Лоджем, британська письменниця створює власний саркастичний ефект твору і не лише порівнює ментально протилежних професорів, а й на тлі вигаданого гуманітарного факультету Велінгтона розкриває всі сімейні та вишівські негаразди героїв. Саме персоносфера роману «Про красу» формує вузлові аспекти фабули тексту. Кожен персонаж відповідає за розкриття важливих та звичних для обох жанрів тем, порушує актуальну проблематику: наукова кар'єра, вікова криза та університетська етика (Говард Белсі, Монті Кінс, Клер Малком), нарратив навчання і соціальна нерівність (Вікторія Кінс, Зора Белсі, Карл), батьки і діти (члени сім'ї Кінсів та Белсів), перше кохання (Зора та Карл, Вікторія та Джером), расова та гендерна дискримінація (Леві Белсі, Кікі Белсі та Карлін Кінс), пошук самоідентифікації (Леві Белсі), класова нерівність (Карл). Увагу акцентовано й на університетській сім'ї Велінгтона, її внутрішньотопосних взаємовідносинах. Зокрема, звично дотримуючись принципу контрасту і коментуючи сучасні методологічні прийоми університетського навчання, наголошується на складній для сприйняття викладацькій діяльності Говарада Белсі та цікавій і бездоганній манері викладання Клер Малком.

Ключові слова: жанр, роман, метажанр, університетський роман, сімейний роман, Зеді Сміт, «Про красу».

Kateryna KALYNYCH,

orcid.org/0000-0002-8263-6322

*Postgraduate at the Department of Foreign Literature and Theory of Literature
Yuri Fedkovich Chernivtsi National University
(Chernivtsi, Ukraine) k.kalynych@chnu.edu.ua*

Alla SAZHINA,

orcid.org/0000-0002-9062-2860

*Associate Professor at the Department of Foreign Literature and Theory of Literature
Yuri Fedkovich Chernivtsi National University
(Chernivtsi, Ukraine) a.sazhyna@chnu.edu.ua*

THE META-GENRE MATRIX OF THE UNIVERSITY NOVEL: ZEDYSMITH'S "ON BEAUTY"

The article demonstrates the genre metamorphosis of the university novel dynamics on the example of Zadie Smith's novel On Beauty. The master of postmodernist writing Zadie Smith successfully synthesises the resistant genre parameters of the university novel with a sporadic family narrative: the rhizomatic ironic plot about the personal teachers' and students' lives, the corresponding university chronotope are intertwined with family problems and conflicts of two warring

*academic families, the Beals and the Kips. In addition, the author examines the genesis and specifics of the family novel genre. Its content core is based on the relationship of one family member with the whole family and its social formation. Based on the traditional comparative plot proposed by D. Lodge, the British writer creates her own sarcastic effect of the novel and not only compares mentally opposite professors, but also reveals all the family and university troubles of the characters against the background of the fictional Wellington Faculty of Humanities. It is the persona of the novel *About Beauty* that forms the nodal aspects of the text's plot. Each character is responsible for revealing important and familiar themes for both genres and raising topical issues: academic career, age crisis and university ethics (Howard Belsey, Monty Kipps, Claire Malcolm), the narrative of learning and social inequality (Victoria Kipps, Zora Belsey, Carl), parents and children (members of the Kipps and Belsey families), first love (Zora and Karl, Victoria and Jerome), racial and gender discrimination (Levi Belsi, Kiki Belsi and Carleen Kips), search for self-identity (Levi Belsi), class inequality (Karl). Attention is also focused on Wellington's university family and its intra-topos relationships. Particularly, following the principle of contrast and commenting on modern methodological methods of university education, the author emphasises the difficult to understand Howard Belsey teaching and Claire's Malkom interesting and impeccable teaching style.*

Key words: genre, novel, meta-genre, university novel, family novel, Zadie Smith, "On Beauty".

Постановка проблеми. Діахронічний аспект жанру як літературознавчої категорії, відповідаючи запитам суспільства, завжди вирізняється своєю динамічністю. Так, формування усталеної системи жанрологічних канонів частково нівелюється й водночас розширюється завдяки появі нового жанру, позаяк «будь-який текст жанрово «нечистий», оскільки, підтверджуючи конвенцію даного жанру, він водночас якоюсь мірою зберігає індивідуальність, модифікує її, змінює чи деформує» (Сендика, 2008: 476). Притаманна жанрам еластичність (за С. Скварчинською), орієнтуючись не лише на літературні потреби часу, а й смаки реципієнтів, слугує необхідним атрактором для формування метажанру. Так, окремий жанровий сегмент, пройшовши етап міжжанрової дифузії, продукує особний жаровий формат. Цей процес найбільш притаманний епосі постмодернізму, «як наслідок експериментування із зовнішньою формою та внутрішньо змістовим наповненням твору за рахунок інтермедіально-інтертекстуальних зв'язків» (Черниш, 2015: 144). Метажанровість як таку наскрізно простежуємо і в жанрі університетського роману, зокрема у тексті Зеді Сміт «Про красу» (2005).

Аналіз досліджень. Метажанровість роману в сучасному літературознавстві репрезентується науковими розвідками Н. Копистянської, Т. Бовсунівської, О. Черовінської, Н. Власенко, Р. Сендика, А. Черниш. Проблематика жанру університетського роману в теоретичному аспекті національних літератур розкривається в багатьох дослідженнях зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема К. Сідовської, Д. Лоджа, А. Скубачевсько-Пневської, А. Валь, О. Бандровської, К. Матео Санчеса, С. Саркар, Е. Шоуолтер, Showalter Е. Ф. Кемпбелл, М. Фельсбергер та ряду ін. Специфіка сімейного роману стала предметом дослідження у напрацюваннях таких науковців, як Н. Прохорняк, О. Румянцева-Лахтіна, А. Бердман, К. Делл, Д. Джонес, В. Меувіс, Ю.-Л. Ру.

Мета статті полягає у простеженні динаміки жанрової метаморфності університетського роману на прикладі твору Зеді Сміт «Про красу».

Виклад основного матеріалу. Молода британська романістка та есеїстка Зеді Сміт (1975) прославилась завдяки своєму першому роману 2000-го року «Білі зуби». Випускниця гуманітарного факультету Кембриджського університету (вивчала англійську літературу) сьогодні стала найуспішнішою британською письменницею молодшої генерації. Про це свідчить її двократна номінація у списку престижного літературного журналу *Granta*, заснованого студентами Кембриджського університету, де вона проголошувалася однією з двадцяти найперспективніших молодих британських письменників у віці до 40 років (Zadie Smith. British council. Literature).

Визнаною серед критиків Зеді Сміт стає завдяки резонансному роману «Про красу», який було включено в шорт-лист Букерівської премії. Роман, фабула якого запозичена з тексту Е. М. Фростера «Говардс-Енд» (1910), починаючи з 2006 року, удостоювався й ряду інших нагород: англійська літературна премія Сомерсета Моєма, найпрестижніша премія Великої Британії для жінок-письменниць Orange, також американська літературна премія за важливий внесок у осмислення проблеми расизму та оцінки культурної спадщини людства Анісфільд-Вулф (Zadie Smith. British council. Literature).

Зеді Сміт – майстриня постмодерністського письма. Роман «Про красу» демонструє архітектонічно-композиційну складність та заплутаність: це своєрідна суміш з епіграфів, інтермедіальних вкраплень, епістолярних фрагментів (листування між персонажами Говардом і Джеромом Белсі) – вочевидь використовується прийом монтажу та ретроспекцій. Авторка вкрай специфічно відтворює й притаманні жанру університетського роману часопросторові параметри: тут складна, наскрізно іронічна строката фабула, наповнена

важливими «вічними» темами, розгортається на амфітеатрі вишівського топосу Велінгтонського коледжу. Крім того, з резистентними жанровими ознаками університетського роману (топос, професійне та особисте життя викладачів/студентів, специфічний хронотоп і проблематика, авторський ідіостиль, іронічний наратив) (див. детал. Калинич, 2022: 113–114) вдало синтезуються жанрові особливості сімейного роману.

В літературі звернення до сімейного наративу явище не нове. Так, починаючи з фольклору і поступово зазнавши чимало жанрових модифікацій (роман-виховання, сімейна хроніка, сімейна сага, генераційний / поколінний роман, роман-ріка, *domestic fiction* (Berman, 2020: 5), сімейна фабула зустрічається у багатьох національних літературах, позаяк саме сім'я, як стверджує П. Уотмор, виступає «важливим універсальним джерелом людського досвіду» (Whatmore, 2001: 1).

Батьківщиною сімейного роману прийнято вважати Англію, де оповідь про сім'ю виконувала консервативну функцію та зміцнювала уявлення про ідеалізоване родинне минуле (Berman, 2020: 2–3). Однак як окремий жанр сімейний роман не визнавався літературознавцями та критиками аж до початку ХХ ст. (Рц, 1992: 2), почасти через апеляцію до домашніх хронік, відсутність соціальної проблематики, передбачуваність сюжету та поведінки персонажів (Прохорняк, 2010: 151). Проте, на думку К. Делл, цей жанр виконує притаманну йому важливу функцію соціального діагнозу («*social diagnosis*») – визначає «хвороби» суспільства та встановлює їх діагностику для подальшої боротьби із фатальною «хворобою» (Dell: 9–10). А. Бердман підкреслює одну з основних рис сімейного роману – сім'я постає центральним образом, навколо якого лінійно, а подекуди ризоматично формуються родинні стосунки (Berman, 2020: 6). Натомість ідейне навантаження сімейного роману корелюється взаємодією та взаєморозумінням між представниками різних поколінь, аксіологічними пошуками персонажів, їхньою самоідентифікацією. Тому, як наголошує О. Румянцева-Лахтіна, домінантною ознакою сімейного роману слугує специфічна проблематика та відповідне змістове ядро, яке базується на стосунках окремої особини з іншими членами родини та характерному світогляді, сформованому завдяки впливу внутрішніх (родина) та зовнішніх (соціум) факторів (Румянцева-Лахтіна, 2021: 89).

Опираючись за К. Делл на чотири підходи у класифікації текстів про сім'ю, сімейний «романс» – фабула фокусується на зародженні

сім'ї як такої: зародження почуттів, формування стосунків, заручини, одруження тощо; домашній роман (сімейно-побутовий) – фабула концентрується на побутовому описі сімейних стосунків та взаємовідносин членів сім'ї одного покоління; сімейний роман – описує одне чи два покоління нуклеарної сім'ї; сімейна сага / сімейна хроніка – зображує життя кількох поколінь (Dell: 33–35), констатуємо, що роман З. Сміт «Про красу» поєднує у собі не лише жанрові ознаки сімейного та університетського романів, а й два різновиди сімейного роману – домашній (сімейно-побутовий) та власне сімейний роман.

В ідейний вузол стягується звичні для обох жанрів (університетського та сімейного) теми: наукова кар'єра, навчання, кохання, сімейна вірність, проблема батьків і дітей, вікова криза та ін. Суспільно-культурна актуальність роману Зеді Сміт пов'язана з темою расової та гендерної дискримінації, проблемою самоідентифікації, матеріального становища, університетської етики. Кожен із зазначених зрізів формує порізнену сюжетно-образну доцентрову персоносферу з якимось конкретним персонажем. Такий оригінальний прийом ускладнення персоносфери став гарантом успіху роману.

Крім того, в романі «Про красу» наявні чотири вагомі фази сімейних стосунків, виокремлені літературознавцем Д. Джонесом: 1) фаза покидання батьківського дому (Джером, Майкл); 2) фаза залицання – вибору шлюбного партнера (Джером); 3) фаза батьківства (Говард і Кікі, Монті та Карлін); 4) фаза смерті героя / героїні (Карлін) (Jonnes, 1990: 207–208). Вони не лише генерують фабулу тексту, а й розкривають ідейний замисел постаті відповідного персонажа(-ів) «в межах самої сім'ї чи у межах стосунків, які охоплює поняття «сім'я» (Jonnes, 1990: 208).

Наслідуючи відомий університетський роман метра цього жанру Девіда Лоджа «Академічний обмін» (1975), авторка використовує його вже традиційну фабулу – порівнює двох професорів різних ментальностей. Зіткнення ментальних протиріч створює виразний іронічний ефект тексту, що, безперечно, приваблює читачів. Сюжетна конструкція роману «Про красу» так само базується на контрасті ворогуючих університетських сімей (американської та британської). Йдеться про інтелектуалів-мистецтвознавців британського походження. Говард Белсі (натепер американський професор, атеїст і демократ) та Монті Кіпс (англієць, запрошений викладати в Америку, запеклий консерватор, християнин, прихований расист) – такі основні важелі сюжетної цілісності.

Інтелектуальний конфлікт між двома професорами був спричинений спільним об'єктом їхнього дослідження – Рембрандтом. До цього підключаються протиріччя їхніх політично-філософських позицій, що відбилосся на родинних традиціях обох вороже налаштованих один до одного сімей, і типове для університетського середовища відчуття конкуренції: «Говард завжди недолюбливав Монті, як будь-який розсудливий ліберал недолюблює людину, яка присвятила життя збоченій політиці «правого» нонконформізму, але, загалом, не відчував до нього ненависті – доти, доки три роки тому не дізнався, що Кіпі теж пише книгу про Рембрандта. Книга ця, як ще до публікації підозрював Говард, буде значною популярною (і популістською) «цеглою», приреченою міцно, на добрих півроку, застрягти на вершині списку бестселерів «Нью-Йорк Таймс». Саме думка про цю книгу та її передбачувану долю (настільки відмінна від долі його власного незавершеного дослідження, яке, за найвдалішого розкладу, займе місце на полиці у жалюгідній тисячі студентів, які вивчають історію мистецтв) штовхнула його на написання того жакливого листа» (Smith, 2005: 29).

Хоча ці персонажі обстоювали відмінні наукові концепції, однак, як з'ясується наприкінці сюжету, обидва вони мали спільні «скелети у шафі» – їхні інтрижки зі студентками. Таким чином, авторка порушує один з основних конфліктів жанру сімейного роману – чоловік-дружина (конфлікт сімейних відносин). (Ru, 1992: 2). Наголосимо, що архетип батька «є всеоб'ємним образом Бога, динамічним принципом» (Дудар, Левандовська, 2015: 558) і відіграє вагому роль у розвитку дитини, її впевненості в собі та у своїх силах, розвитку вмінь та здібностей, самореалізації (Андрусів, 2019: 4). Тому така девіантна поведінка обох героїв щодо моральних принципів сім'ї, деструктивно вплинула і на поведінку їхніх дітей. Промовистим прикладом слугує образ Леві Белсі (деформація ідилічного образу сім'ї, ескапізм, порушення юридичного закону).

Як зауважує В. Мейвіссе, саме бажання Говарда залишатися поза сімейними справами, бути популярним викладачем та успішним науковцем, згубно відобразилося на житті його молодшого сина (Meeuwisse, 2011: 14). На думку психологів А. Андросової та Н. Шеленкової, будь-які сімейні конфлікти призводять до відповідного психологічного напруження, що «чинить негативну дію на особистість кожного члена сім'ї <...> стає причиною емоційного вигорання, психосоматичних розладів та розвитку аддикцій» (Андросова, Шеленкова, 2019). Негативний

сімейний клімат (суперечки та сварки між членами родини) та юнацький нонконформізм змушують Леві екстраполювати свою відчуженість на пошуки власної ідентичності, позаяк саме сім'я постає моральним фундаментом у становленні особистості індивіда, його повноцінності. Позбавлений почуття потрібності Леві Белсі намагається усіма способами не мати нічого спільного зі своїми близькими, особливо з батьком. Герой вчиться самотужки заробляти гроші, одягається як хлопці з вулиці, розмовляє зі специфічним акцентом, вкладає свої сили у формування іншої, ідеальної для героя сім'ї: «навіть коли робота виявилася важкою і погано оплачуваною, він продовжував її виконувати. Тому що він вірив, що був частиною сім'ї, успіх якої був реальним і відчутним, незважаючи на 6,89\$ за годину, яку йому платили» (Smith, 2005: 180). Через відсутність уваги та підтримки рідних, герой знаходить себе у середовищі темношкірих людей – починає дружити з афроамериканцем Карлом та гаїтянськими вуличними хлопцями, таким чином створюючи «ідеалізоване «Я» у вуличній культурі гаїтян» (Shokri et al., 2016: 116). У такий спосіб юнак бунтує проти свого батька, адже «дітям потрібен емоційний вихід і хтось, з ким можна говорити, щоб пізнати себе <...> Середовище, де вони живуть і ростуть, має найбільший вплив на їхнє почуття приналежності, тому важливим є те, як вони думають та інтерпретують своє буття» (Meeuwisse, 2011: 45).

Принципу контрасту у змалюванні персонажів роману «Про красу» Зеді Сміт дотримується систематично. Скажімо, це простежується у зображенні дружин: жінка Говарда – темпераментна афроамериканка Кікі, тоді як Карлін Кіпс постає класичною берегиною домашнього вогнища. Якщо Кікі: «Була фантастично, невимовно красива, але ще сильніше, ніж красу, випромінювала первозданну жіночність <...> природну, прямодушну, могутню, безпосередню, сповнену справжніх бажань. <...> Вона не належала до вченого кола Говарда, але була політично активною і відрізнялася чіткістю, щирістю поглядів» (Smith, 2005: 225), то Карлін, що, «не вражала розумом» (Smith, 2005: 93), до того ж ще й не відрізнялася особливою красою, була у своєму сімействі, як наголошує Монті Кіпс, лише люблячою мамою і взірцевою дружиною «Ваша мама, – знову почав Монті, – була мені хорошою дружиною, а вам прекрасною матір'ю» (Smith, 2005: 280).

Ці ніби не зовсім інтелектуальні персони, наділені, за К. Г. Юнгом, архетипними материнськими властивостями: «магічний автори-

тет жіночого, мудрість і духовна висота <...>, добрі, турботливі, підтримуючі, забезпечуючі рист» (Юнг, 2013: 114). Саме ці жіночі іпостасі виступають справжніми поціновувачками «краси» (згадаємо назву роману!), як естетичної, так і духовної. Підкреслюється у тексті й соціокультурні конструкти жіноцтва, акумулюючись в силі материнської любові: «Карлін багато говорила про Майкла, судячи з усього, дуже пишаючись його практичністю і відчуттям грошей. Кікі у відповідь розповідала їй відредаговані сімейні історії, навмисне згладжуючи гострі кути Леві і малюючи вишукано брехливий портрет закоханої в домашнє життя Зори» (Smith, 2005: 178–179) та в прищепленні молодшому поколінню культурного ядра ціннісних якостей (Лузанова, 2021: 45). Крім того, ці жіночі образи, презентуючи сповнене складних психологічних і побутових проблем приватне життя університетської професури, допомагають розкрити й ряд інших проблем: приміром, гендерну та расову.

Виразним чинником поезики роману виступив інтертекст. Апеляція до Шекспіра наскрізна. Зокрема, інтерпретуючи на сучасний лад відому інтригу – Джером Белсі (Ромео) та Вікторія Кіпсі (Джульєтта), роман ускладнює її перебігом інших любовних перепитій та вишівських стосунків. Однак авторка інтерпретує Шекспірівську ситуацію парадоксально, говорячи про те, що в даному разі для сучасного Ромео: «справа була не в дівчині, точніше, не в ній одній. Джером закохався у сім'ю. Він відчував, що не в силах зізнатися в цьому батькам. <...> Йому подобалося слухати незвичну для вуха Белсі балаканину про справи, гроші і сьогоденну політику, міркування про те, що рівність – це міф, а культурний плюралізм – марна мрія; він тремтів від думки, що мистецтво – Божий дар, посланий купці обраних, а література здебільшого лише прикриття для необґрунтованих ідей демократів» (Smith, 2005: 44).

До означеної інтриги припасовується сюжетна лінія про студентів Зору та Карла. Зора не дуже талановита, як вважає викладачка літератури, проте сумлінна дочка університетського професора: «у неї просто немає здібностей у цій сфері. Вона не хоче читати поезію, і все, що мені вдалося від неї отримати, – листки, списані у стовпчик. Тим часом у мене сто двадцять талановитих дітей на вісімнадцять місць» (Smith, 2005: 158). Натомість талановитий юнак Карл, у якого поетична граматики була в крові, через свій низький соціальний стан не має змоги відвідувати коледж. Вочевидь, чіткий контраст між цими двома образами утворює класова нерівність.

Практично усі сімейні та особистісні негаразди персонажів відбуваються на тлі університетського побуту вигаданого гуманітарного факультету Велінгтона. Авторська візія вишівського топосу вдало передає типову атмосферу університетської сім'ї, в якій роль матері відводиться самому університету (*alma mater*), декан виконує обов'язки батька, тоді як викладачі та студенти постають дітьми старшої та молодшої генерацій.

Вишівська персонифікація Велінгтона, як і більшість багатодітних сімей, об'єднує чимало індивідів з різними характерами, поглядами та зацікавленнями, що подекуди призводить до серйозних конфліктів (як у Говарда Белсі та Монті Кіпса). Зеді Сміт вдалося відтворити типові вишівські фігури. Так, в романі «Про красу» зустрічаємо дипломатичного доктора Ерскайна – професора африканської літератури і заступника завідувача кафедри африканістики, спеціаліста з творчості Шоїнки, талан якого «полягав у вмінні зробити так, щоб люди вважали себе персонами значно важливішими, ніж були насправді» (Smith, 2005: 20); не надто ерудовану поціновувачку Фуко та любительку екстравагантного одягу Мередіт; помічника Говарда з навчальної роботи «приємного білого хлопця» (Smith, 2005: 99) Сміта Дж. Міллера; багате подружжя Вілкосів; англійського професора, «марксиста старого загартування» (Smith, 2005: 102) Джо Ренера; аспірантів кафедри африканістики «світських людей, здатних до простих розмов <...> зібрани у себе на кафедрі фонотеку чорної музики, славилися знанням сучасного телевізійного сміття і могли про нього красномовно міркувати» (Smith, 2005: 107); таємничих юних антропологів; декана Джека Френча, який намагався мудро врегульовувати будь-які конфлікти своїх «дітей», шукаючи необхідних компромісів; гостру на язик помічницю декана Лідію, що закликала до порядку весь факультет: «Джек міг дозволити собі бути вищим за будь-які чвари, тільки тому, що Лідія незмінно приймала вогонь на себе і розводила хмари руками» (Smith, 2005: 149); однакових *gardens dames* професорок з кафедри історії Берчфілд і Фонтейн, які «носили практичні стрижки «під горщик», масивні пластмасові окуляри від сонця, родом із ранніх семидесятих, і все одно випромінювали мало не сексуальний магнетизм» (Smith, 2005: 320); в папужому жилеті та червоних штанах філолога-античника Крістофера Фея.

Цікавими видаються й постаті Говарда Белсі та викладачки літератури, його подруги, а згодом і коханки Клер Малколм. Їхній наратив перебива-

ється оповідним нарративом авторки, яка, звернемо увагу, не забуває коментувати новітні методологічні прийоми університетського викладання.

Так, викладацька популярність Клер серед студентського середовища базується на її вмінні писати хороші вірші, відчувати структуру поетичного тексту, а також знаходити талановиту молодь і справедливо оцінювати її нестандартні відповіді: «Клер була чудовою викладачкою. Вона нагадувала тобі, яке високе ремесло – поезія, яке диво – прагнути до своєї потаємності в такій відточеній формі, спираючись на розмір і рими, ідеї та образи. Після читання студентами своїх віршів і серйозного, належного їх розбору Клер зазвичай читала їм вірш якогось великого, як правило, померлого поета і пропонувала обговорити його так само, як вони щойно обговорювали самих себе. Це дозволяло їм відчувати зв'язок між власною творчістю та поезією світу. Неймовірно почуття!» (Smith, 2005: 259).

Постає класичним персонажем Говард Белсі, що здавався студентам складним для сприйняття та викликав острах, який він сам вважав ознакою поваги. Він був прибічником впізнаваної нам усім манери викладання, хоча й показував на своїх лекціях класиків у незвичному ракурсі, навіть використовував інтерактивні методи навчання і ставив проблемні питання. Як іронізує Зеді Сміт: «Слухачі Говарда мовчали не тому, що їм не було чого сказати – якраз навпаки. У кімнаті відчувалося бродіння мільйонів думок, іноді настільки сильно, що здавалося, вони відскакують від студентів і рикошетять від меблів. Хтось ковзав поглядом поверх столу, хтось дивився у вікно, хтось – з глибокою тугою на Говарда, найслабші душі червоніли й утикалися у зошити. Але ніхто не видавав жодного звуку. Усі страшенно боялися своїх сусідів, а передусім самого Говарда. На початку викладання він чомусь намагався нівелювати цей страх, згодом явно його плекав. Страх означав повагу,

повага передбачала страх. Якщо тебе не бояться, ти нічого не отримаєш» (Smith, 2005: 155).

Нарешті, слід також констатувати, що жанр університетського роману, як правило, передбачає і міститься на певній науковій концепції. Так, назва роману «Про красу» прямо відсилає нас до Платонівського діалогу «Бенкет» з його центральною фабулою обговорення на симпозионі між Сократом та його співрозмовниками про Ерота та ідею краси. Аналогічно інтелектуалка Клер час від часу збирає спудеїв у престижному клубі «Зупинка», який був: «визначною пам'яткою Велінгтона. <...> Тут музика із «Доктора Живаго» накладалася на відеоряд із «Зоряних війн». Тут огрядна і ряба рудоволоса дама знайомила гнучких першокурсниць з тонкощами танцю живота, <...>. Тут відбувалися стихійні виступи місцевих реперів. Тут кидали якір британські гітаристи, які хотіли набратися куражу перед своїми американськими турне» (Smith, 2005: 212). Серед читців любительської поезії, виконавців репу та сучасної музики у незвичній для класичного вишівського життя обстановці, як і у Платона, теж обговорюються нові естетичні ідеї: «для Клер Малколм це була можливість продемонструвати кожній новій партії студентів, що земля поезії велика і вона не боїться її дослідити» (Зеді Сміт, 2005: 212).

Висновок. Отже, переконаємось, що роман З. Сміт «Про красу», інтегрує жанрові ознаки університетського та сімейного романів. Акцентуючи увагу на сімейних проблемах, авторка розкриває внутрішні конфлікти не лише двох ворогуючих сімей, а й всього вишівського середовища. Письменниця ускладнює жанрову форму, вплітаючи в сюжет сімейний нарратив, підкреслює його саме постмодерністську стилістику, ризоматичну іронічну фабулу та актуальні ідеї, які фіксують проблематику історичного моменту. Це виразно, демонструє динаміку жанрової метаморфності університетського роману.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросова А. С., Шеленкова Н. Л. Специфіка подружніх конфліктів. *Психологічний журнал*. 2019. Вип. 3. URL: <http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/195933> (accessed: 28 February 2023).
2. Андрусів Л. Архетип батька : історико-філософський аналіз. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2019. Вип. 24. Том 1. С. 4–8.
3. Дудар О., Левандовська І. Особливості художньої реалізації архетипу батька у романах Ірини Вільде «Сестри Річинські» та Теодора Драйзера «Оплот». *Мова і культура*. 2015. Вип. 18. Т 1 (176). С. 557–564.
4. Калинич К. «Університетський роман» (Campus novel/University Fiction): генеза та актуальні параметри жанру. *Питання літературознавства*. 2022. Вип. 105. С. 111–136.
5. Лузанова О. The formation of the mother archetype in world culture and literature. *Філологічні діалоги*. 2021. Вип. 7. С. 44–50.
6. Порохняк Н. Роман-сімейна хроніка з погляду літературознавчої антропології. *Питання літературознавства*. 2010. Вип. 79. С. 148–155.

7. Румянцева-Лактіна О. О. Трансформації та модифікації сімейного роману як ознаки генезису й еволюції жанру. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2021. Вип. 3. С. 86–91.
8. Сендика Р. Про культурологічну теорію жанру. Теорія літератури в Польщі. Антологія текстів. Друга половина ХХ – початок ХХІ ст. / упоряд. Б. Бакули; за заг. ред. В. Моренця; пер. з пол. С. Яковенка. Київ : Києво-Могилянська академія, 2008. С. 467–491.
9. Черниш А. Особливості жанрової дифузії в постмодерному тексті. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Літературознавство*. 2015. № 8. с. 143–146.
10. Юнг К. Г. Архетипи і колективне несвідоме / пер. з нім. К. Котюк; наук. ред. О. Фешовець. Львів : Астролябія, 2013. 588 с.
11. Berman A. The Family Novel (and Its Curious Disappearance). *Comparative Literature*. 2020. Vol. 72. Issue 1. p. 1–18.
12. Dell K. The Family Novel in North America from Post – war to Post – Millennium: A study in Genre. 239 p. URL: http://ubt/opus.hbz-nrw.de/volltexte/2005/330/pdf/diss_dell.pdf (accessed: 16 February 2023).
13. Jonnes D. The matrix of narrative: family systems and the semiotics of the story. Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 1990. 293 p.
14. Meeuwisse W. Multicultural Zadie Smith: Zadie Smith’s representation of multiculturalism in ‘White teeth’ and ‘On beauty’ (Master’s Thesis dissertation). Utrecht University, Utrecht, 2011. 63 p.
15. Ru Y-L. The family Novel. Toward a generic definition. New York : Peter Lang Publishing Inc., 1992. 215 p.
16. Shokri Sh., Baizura-Bahar I., Noor R. Levi’s Basic Anxiety, Conflict and the Search for Glory in Zadie Smith’s *On Beauty*. *Social sciences & humanities*. 2016. Vol. 24 (1). p. 115–130.
17. Skwarczynska S. Wstep do nauki o literaturze. T III. Warszawa, 1965. 474 p.
18. Smith Z. *On beauty*. London : Penguin Group, 2005. 446 p.
19. Whatmore P. „That Mysterious Thing...” Family Concepts in „The Forsyte Saga”, „To the Lighthouse”, „Mrs. Dalloway” and „Ulysses”. Tübingen : Stauffenburg-Verlag, 2001. 228 p.
20. Zadie Smith. British council. Literature. URL: <https://literature.britishcouncil.org/writer/zadie-smith> (accessed: 2 February 2023).

REFERENCES

1. Androsova A. S., Shelenkova N. L. Spetsyfika podruzhnikh konfliktiv [Specificity of marital conflicts]. *Psyhlohichnyi zhurnal*. 2019. Vol. 3. URL: <http://psyj.udpu.edu.ua/article/view/195933> (accessed: 28 February 2023). [in Ukrainian]
2. Andrusiv L. Arkhetyp batka : istoryko-filosofskyi analiz [The archetype of the father: a historical and philosophical analysis]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyt'skoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. 2019. Vol. 24. Issue 1. S. 4–8. [in Ukrainian].
3. Dudar O., Levandovska I. Osoblyvosti khudozhnoi realizatsii arkhetypu batka u romanakh Iryny Vilde “Sestry Richynski” ta Teodora Draizera “Oplot” [Peculiarities of the artistic implementation of the father archetype in Iryna Wilde’s novel “Sister Richynski” and Teodor Dreiser’s “Oplot”]. *Mova i kultura*. 2015. Vol. 18. Issue 1 (176). S. 557–564. [in Ukrainian].
4. Kalynych K. “Universytetskyi roman” (Campus novel/University Fiction): geneza ta aktualni parametry zhanru [Campus novel/University Fiction: genesis and current parameters of the genre]. *Pytannia literaturoznavstva*. 2022. Vol. 105. S. 111–136. [in Ukrainian].
5. Luzanova O. The formation of the mother archetype in world culture and literature. *Filohichni dialogy*. 2021. Vol. 7. S. 44–50. [in Ukrainian].
6. Porokhniak N. Roman-simeina khronika z pohliadu literaturoznavchoi antropologii [Novel-family chronicle from the point of view of literary anthropology]. *Pytannia literaturoznavstva*. 2010. Vol. 79. S. 148–155. [in Ukrainian].
7. Rumiantseva-Lakhtina O. O. Transformatsii ta modyfikatsii simeinoho romanu yak oznaky henezysu y evoliutsii zhanru [Transformations and modifications of the family novel as signs of the genesis and evolution of the genre]. *Akademichni studii. Seriya “Humanitarni nauky”*. 2021. Vol. 3. s. 86–91. [in Ukrainian].
8. Sendyka R. Pro kulturolohichnu teoriyu zhanru [About the cultural theory of the genre]. *Teoriia literatury v Polshchi. Antolohiia tekstiv. Druha polovyna XX – pochatok XXI st. / uporiad. B. Bakuly; za zah. red. V. Morentsia; per. z pol. S. Yakovenka*. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia, 2008. S. 467–491. [in Ukrainian].
9. Chernysh A. Osoblyvosti zhanrovoi dyfuzii v postmodernomu teksti [Peculiarities of genre diffusion in postmodern text]. *Naukovyi visnyk Skhidnoevropeiskoho natsionalnoho universytetu imeni Lesi Ukrainky. Filohichni nauky. Literaturoznavstvo*. 2015. Nr 8. S. 143–146. [in Ukrainian].
10. Iunh K. H. Arkhetypy i kolektyvne nesvidome [Archetypes and the collective unconscious] / per. z nim. K. Kotiuk; nauk. red. O. Feshovets. Lviv: Astrolia, 2013. 588 s. [in Ukrainian].
11. Berman A. The Family Novel (and Its Curious Disappearance). *Comparative Literature*. 2020. Vol. 72. Issue 1. P. 1–18.
12. Dell K. The Family Novel in North America from Post – war to Post – Millennium: A study in Genre. 239 p. URL: http://ubt/opus.hbz-nrw.de/volltexte/2005/330/pdf/diss_dell.pdf (accessed: 16 February 2023).
13. Jonnes D. The matrix of narrative: family systems and the semiotics of the story. Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 1990. 293 p.
14. Meeuwisse W. Multicultural Zadie Smith: Zadie Smith’s representation of multiculturalism in ‘White teeth’ and ‘On beauty’ (Master’s Thesis dissertation). Utrecht University, Utrecht, 2011. 63 p.

15. Ru Y-L. The family Novel. Toward a generic definition. New York : Peter Lang Publishing Inc., 1992. 215 p.
16. Shokri Sh., Baizura-Bahar I., Noor R. Levi's Basic Anxiety, Conflict and the Search for Glory in Zadie Smith's *On Beauty*. *Social sciences & humanities*. 2016. Vol. 24 (1). P. 115–130.
17. Skwarczynska S. Wstep do nauki o literaturze. [Introduction to the study of literature.] T III. Warszawa, 1965. 474 p. [in Polish]
18. Smith Z. *On beauty*. London: Penguin Group, 2005. 446 p.
19. Whatmore P. „That Mysterious Thing...” Family Concepts in „The Forsyte Saga”, „To the Lighthouse”, „Mrs. Dalloway” and „Ulysses”. Tübingen : Stauffenburg-Verlag, 2001. 228 p.
20. Zadie Smith. British council. Literature. URL: <https://literature.britishcouncil.org/writer/zadie-smith> (accessed: 2 February 2023).